

Poročilo o temeljnih pravicah 2018

Mnenja agencije FRA

V letu 2017 je bil na področju varstva temeljnih pravic dosežen napredek, opazno pa je bilo tudi nazadovanje. Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2018 zajema pregled razvoja glavnih dogodkov na tem področju ter opredeljuje dosežke in področja, ki so še vedno zaskrbljujoča. Predstavlja mnenja agencije FRA o glavnih dogodkih na tematskih področjih, ki jih zajema, in povzema dokaze za ta mnenja. Pri tem zagotavlja jedrnat, vendar informativen pregled glavnih izzivov na področju temeljnih pravic, s katerimi se spopadajo EU in njene države članice.

Vsebina

1. Sprememba mišljenja: za pristop k staranju, ki temelji na pravicah	2
2. Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah	4
3. Enakost in nediskriminacija	5
4. Rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost	8
5. Vključevanje Romov	10
6. Azil, vize, migracije, meje in vključevanje	13
7. Informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov	15
8. Otrokovne pravice	17
9. Dostop do pravnega varstva, vključno s pravicami žrtev kaznivih dejanj	20
10. Napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov	22

1. Sprememba mišljenja: za pristop k staranju, ki temelji na pravicah

V tem poglavju se proučuje počasen, a neustavljiv premik od razmišljanja o starosti v smislu pomanjkljivosti, ki ustvarjajo potrebe, k celovitejšemu razmišljanju, ki vključuje pristop k staranju na podlagi pravic. S to postopoma razvijajočo se spremembo paradigme se stremi k spoštovanju temeljne pravice vseh posameznikov do enakega obravnavanja ne glede na starost, ne da bi se ob tem zanemarjala potreba po varstvu in zagotavljanju podpore vsem, ki jo potrebujejo. Pristop na podlagi človekovih pravic ne zanika obstoja potreb, značilnih za starost. Nasprotno, omogoča boljše izpolnjevanje potreb posameznikov – kot je potrebno – ob tem pa to umešča v razlago na podlagi človekovih pravic.

Trgi dela in nacionalni sistemi socialne zaščite so se že občutno preoblikovali, da bi se odzvali na dolgo življenjsko dobo in izzive, ki jih starajoča se družba pomeni za nacionalne gospodarske in socialne sisteme. Ta postopek se je začel s številnimi pobudami na ravni Evropske unije (EU) in svetovni ravni ter vključuje boj proti diskriminaciji pri zaposlovanju na podlagi starosti, spodbujanje aktivnega staranja in daljšega delovnega življenja ter uvajanje reform sistemov socialne zaščite, ki obravnavajo starost, in sicer prek zagotavljanja pokojnin, zdravstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe. Reforme poleg tega začenjajo opuščati pristope na podlagi potreb, ki so namenjeni odzivanju na pomanjkljivosti, povezane s starostjo, in se vse bolj osredotočajo na posameznika, človeka s temeljnimi pravicami in dostojanstvom. V skladu s členom 1 Listine EU o temeljnih pravicah je človekovo dostojanstvo nedotakljivo ter ga je treba spoštovati in varovati ne glede na starost.

Pri tem premiku pa ne smemo spregledati potreb starejših ljudi, povezanih s starostjo, niti razvrednotiti pomena odgovornosti države do posameznikov – vključno s starejšimi – ki morda potrebujejo podporo. Poleg tega so starejši raznovrstna skupina z najrazličnejšimi potrebami in željami. Rezultati številnih odločitev in izkušenj, sprejetih in pridobljenih v življenju, se pokažejo v starosti. Spol, status priseljenca ali pripadnika narodnostne manjšine, invalidnost in socialno-ekonomski status ter geografski ali drugi vidiki lahko skupaj negativno vplivajo na starejše. To v veliki meri določa, koliko lahko uživajo svoje pravice.

Državljsanske, politične, ekonomske, socialne in kulturne pravice iz Listine EU o temeljnih pravicah veljajo za vse, ne glede na starost. Ne glede na to pa člen 21 izrecno prepoveduje diskriminacijo na podlagi starosti, člen 25 pa določa pravico starejših

„do dostojnega in samostojnega življenja ter sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju“.

Nediskriminacija in enake možnosti za starejše na različnih področjih življenja ter možnost dostojnega življenja so vključene tudi v nedavno razglašeni evropski steber socialnih pravic. Po besedah Evropske komisije evropski steber socialnih pravic „delno presega trenutni pravni red EU“. Njegov cilj je ponuditi razmislek o tem, kako je mogoče varstvo pred diskriminacijo na podlagi spola razširiti na področja socialne zaščite, vključno s socialnim varstvom in zdravstvom, izobraževanja ter dostopa do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti.

Razglasitev stebra socialnih pravic, ki je sicer sklop pravno nezavezujočih načel in pravic, kaže na močno politično voljo in zavezanost institucij EU in držav članic, da si prizadevajo za bolj socialno in vključujočo Evropo – Evropo, ki bolje in bolj spoštljivo uporablja svoj celoten človeški kapital brez izključevanja. Je priložnost za EU in države članice, da dosežejo konkretne rezultate glede spodbujanja in uresničevanja pravic starejših, ki so pomemben del človeškega kapitala in lahko bistveno prispevajo k vsem vidikom življenja.

Določitev pravil in minimalnih standardov pa je v tem postopku le prvi korak. Za uresničevanje temeljnih pravic vseh ljudi, tudi starejših, v skladu z Listino sta prav tako pomembna ozaveščanje ter uporaba mehanizmov za usklajevanje in spremljanje. Pri teh prizadevanjih je več kot potrebno sodelovanje institucij EU in držav članic.

V zvezi s tem je treba mnenja agencije FRA, ki so opisana v nadaljevanju, razumeti kot gradnike podpore za premik proti celovitemu pristopu k staranju, ki temelji na človekovih pravicah.

Mnenje agencije FRA 1.1

Zakonodajalec EU bi si moral še naprej prizadevati za sprejetje direktive o enakem obravnavanju. Direktiva bo horizontalno razširila varstvo pred diskriminacijo na podlagi različnih razlogov, vključno s starostjo, na področja, ki so za starejše še posebej pomembna, vključno z dostopom do blaga in storitev, socialne zaščite, zdravstva in stanovanj.

Mnenje agencije FRA 1.2

Zakonodajalec EU bi moral nadaljevati s konkretnimi pravnimi ukrepi ter nadaljnjim izvajanjem načel in pravic iz evropskega stebra socialnih pravic, da bi zagotovil močnejše varstvo socialnih pravic. V zvezi s tem bi moral zagotoviti hitro sprejetje predlagane direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja ter pospešiti postopke za sprejetje celovitega evropskega akta o dostopnosti. Da bi zagotovil skladnost s širšim sklopom zakonodaje EU, bi moral akt o dostopnosti vključevati določbe, s katerimi bo povezan z zadevnimi akti, kot so predpisi o evropskih strukturnih in investicijskih skladih.

Mnenje agencije FRA 1.3

Institucije EU in države članice bi morale razmisliti o uporabi evropskih strukturnih in investicijskih skladov ter drugih orodij EU za financiranje, s katerimi bi spodbujale pristop k staranju, ki temelji na pravicah. Za izboljšanje reform, ki spodbujajo dostojno in samostojno življenje, ter možnosti za sodelovanje starejših ljudi bi morale institucije EU in države članice v prihodnjem programskem obdobju (po letu 2020) ponovno potrditi in okrepiti predhodne pogojenosti in določbe za spremljanje njihovega izvajanja. Taki ukrepi bi morali zagotoviti, da je poraba sredstev EU v skladu z obveznostmi na področju temeljnih pravic.

Poleg tega bi morale institucije EU in države članice izzive, s katerimi se srečujejo starejši, sistematično obravnavati v mehanizmih za usklajevanje temeljnih politik, kot je evropski semester.

2. Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah

Leta 2017 je Listina Evropske unije o temeljnih pravicah kot pravno zavezujoč predpis EU o pravicah veljala že osmo leto. Listina dopolnjuje nacionalne dokumente o človekovih pravicah in Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (EKČP). Kot v prejšnjih letih sta bili vloga Listine in njena uporaba na nacionalni ravni neenotni: kar zadeva njeno uporabo v sodstvu ali v zakonodajnih postopkih, se zdi, da ni večjega izboljšanja, poleg tega se je izkazalo, da ni dovolj vladnih politik, namenjenih seznanjanju z Listino. Ker se Listina na nacionalnih sodiščih, v parlamentih in vladah navaja le redko in še takrat pogosto površno, njene možnosti še vedno niso v celoti izkoriščene.

Glede na sodno prakso Sodišča Evropske unije je Listina EU o temeljnih pravicah zavezujoča za države članice EU, kadar delujejo na področju uporabe prava Unije. Zakonodajalec Unije neposredno ali posredno vpliva na življenje ljudi v EU na skoraj vseh področjih. Ob upoštevanju navedenega bi morala biti Listina EU o temeljnih pravicah ustrezen standard sodnikom ali javnim uslužbencem v državah članicah pri vsakodnevnem izvajanju nalog. Vendar dokazi agencije FRA kažejo, da tako kot v preteklih letih (2012–2016) sodniki in uprave Listino na nacionalni ravni uporabljajo le delno. Zdi se, da skoraj nobena politika ni namenjena spodbujanju Listine, čeprav so države članice obvezane ne samo k spoštovanju pravic iz Listine, pač pa tudi k temu, da „spodbujajo njihovo uporabo v skladu s svojimi pristojnostmi“ (člen 51 Listine). Pri sklicevanju na Listino v okviru zakonodajnih postopkov ali sodstva njena uporaba pogosto ostaja površinska.

Mnenje agencije FRA 2.1

EU in njene države članice bi morale spodbujati obširnejšo izmenjavo informacij o izkušnjah in pristopih v zvezi s sklicevanjem na Listino in njeno uporabo – med sodniki, odvetniškimi zbornicami in upravami znotraj držav članic, pa tudi prek nacionalnih meja. Pri spodbujanju te izmenjave informacij bi morale države članice EU kar najbolje izkoristiti obstoječe možnosti financiranja, kot je financiranje v okviru programa za pravosodje.

Države članice EU bi morale spodbujati ozaveščenost o pravicah iz Listine in zagotoviti, da so nacionalnim sodnikom in drugim pravnikom na voljo ciljno usmerjeni moduli za usposabljanje.

V skladu s členom 51 (področje uporabe) Listine EU o temeljnih pravicah mora biti vsaka nacionalna zakonodaja, s katero se izvaja pravo Unije, skladna z Listino. Kot v preteklih letih je tudi v letu 2017 vloga Listine v zakonodajnih postopkih na nacionalni ravni ostala omejena. Listina ni standard, ki bi se izrecno in redno uporabljal v postopkih, ki postavljajo pod drobnogled zakonitost prihodnje zakonodaje ali ocenjujejo njen vpliv, so pa v take postopke sistematično vključeni nacionalni instrumenti za človekove pravice. Poleg tega so nacionalna sodišča, ki so uporabljala Listino, enako kot v preteklih letih sprejela veliko odločitev, ne da bi utemeljeno pojasnila, zakaj je bila Listina uporabljena pri posebnih okoliščinah zadeve.

Mnenje agencije FRA 2.2

Nacionalna sodišča, vlade in/ali parlamenti bi lahko razmislili o doslednejšem preverjanju na podlagi člena 51 (področje uporabe), da bi lahko v zgodnji fazi ocenili, ali zadeva oziroma zakonodajni dosje sproža vprašanja na podlagi Listine EU o temeljnih pravicah. S pripravo standardiziranih priročnikov o praktičnem preverjanju možnosti uporabe Listine, ki so bili doslej pripravljene le v nekaj državah članicah EU, bi lahko pravnikom zagotovili orodje za učinkovito oceno pomembnosti Listine v zadevi ali zakonodajnem predlogu. V zvezi s tem bi lahko kot navdih služil Priročnik agencije FRA o možnostih uporabe Listine.

3. Enakost in nediskriminacija

V letu 2017 je bil napredek pri spodbujanju enakosti in nediskriminacije v EU neenoten. Čeprav EU do konca leta ni sprejela direktive o enakem obravnavanju, predlagane leta 2008, je razglasila evropski steber socialnih pravic, ki temelji na načelu nediskriminacije. Pozornost se je še naprej namenjala omejitvam glede nošenja verskih oblačil in nameščanja verskih simbolov na delovnem mestu ali na javnih mestih, kar vpliva zlasti na muslimanske ženske. Nekaj napredka je bilo doseženega na področju enakosti za lezbijke, geje, biseksualce, transseksualce in interseksualce (LGBTI), zlasti v zvezi z osebnim stanjem istospolnih parov. Medtem je iz ugotovitev, ki temeljijo na najrazličnejših podatkih o enakosti – vključno s podatki, pridobljenimi v raziskavi o diskriminaciji – razvidno, da sta v evropskih družbah še vedno prisotna neenako obravnavanje in diskriminacija.

Ugotovitve druge raziskave agencije FRA o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji (EU-MIDIS II) in različnih nacionalnih raziskav, objavljenih v letu 2017, potrjujejo, da sta diskriminacija in neenako obravnavanje na podlagi različnih razlogov še vedno realnost na ključnih področjih življenja v vsej EU. EU in njene države članice lahko s političnimi instrumenti spodbujajo enakost, pri čemer evropski steber socialnih pravic že spodbuja varstvo pred diskriminacijo in s tem presega trenutni pravni red EU na področju enakosti. Ne glede na to EU v predlagani direktivi o enakem obravnavanju, ki še ni sprejeta, uporablja izraz „hierarhija razlogov“. Pogajanja o predlogu direktive v Svetu EU so leta 2017 potekala že deveto leto in do konca leta še niso bila zaključena.

Člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi spola, rase, barve kože, narodnosti ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnosti manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. Člen 19 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) vsebuje mnenje, da lahko Svet po posebnem zakonodajnem postopku in po odobritvi Evropskega parlamenta soglasno sprejme ustrezne ukrepe za boj proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

Mnenje agencije FRA 3.1

Zakonodajalec EU bi si moral še naprej prizadevati za sprejetje direktive o enakem obravnavanju, da bi zagotovil, da EU ponuja celovito varstvo pred diskriminacijo na ključnih področjih življenja, ne glede na spol, raso ali narodnost, vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost osebe.

Mnenje agencije FRA 3.2

Zakonodajalec EU bi moral nadaljevati s konkretnimi pravnimi ukrepi, da bi zagotovil močnejše varstvo socialnih pravic ter nadaljnje izvajanje načel in pravic iz stebra socialnih pravic.

Omejitve verskih oblačil in simbolov pri delu ali v javnih prostorih so v letu 2017 še naprej zaznavale verske razprave v EU. Te omejitve zlasti občutijo muslimanke, ki nosijo različne oblike oblačil, ki zakrivajo glavo ali obraz. Sodišče Evropske unije in Evropsko sodišče za človekove pravice sta ponudila nadaljnje smernice na tem področju v zvezi z bistvenimi poklicnimi zahtevami, prepovedjo vidnih verskih simbolov in nošenjem verskih oblačil, ki popolnoma zakrivajo obraz, v javnosti. Nekatere države članice EU omejujejo zakrivanje obraza v javnih prostorih, s čimer želijo spodbujati svoj ideal vključujočih družb ali ohraniti nevtralnost javnih uslužbencev, sodnikov in državnih tožilcev.

Člen 10 Listine EU o temeljnih pravicah vsakomur zagotavlja pravico do svobode misli, vesti in vere. Ta pravica vključuje svobodo spreminjanja vere ali prepričanja ter svobodo izražanja svoje vere ali prepričanja posamezno ali skupaj z drugimi pri bogoslužju, pouku, običajih in obredih. Člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi vere ali prepričanja. Člen 22 Listine EU o temeljnih pravicah nadalje zagotavlja, da Unija spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost.

Mnenje agencije FRA 3.3

Države članice EU bi morale pri proučevanju omejitev simbolov ali oblačil, povezanih z vero, zagotoviti varstvo temeljnih pravic in svobosčin. Zakonodajni ali upravni predlogi, ki bi lahko omejili svobodo izražanja vere ali prepričanja, bi morali obravnavati temeljne pravice in spoštovati načela zakonitosti, nujnosti in sorazmernosti.

Države članice EU so nadaljevale izvajanje ukrepov za izboljšanje enakosti lezbijk in gejev ter biseksualnih, transspolnih in interspolnih oseb. Več držav članic EU je osebno stanje istospolnih parov uskladilo z osebnim stanjem poročenih parov, vendar z nekaterimi omejitvami glede posvojitve ali oploditve z medicinsko pomočjo. Druge so sprejele ukrepe za demedikalizacijo postopka spremembe spola, pri čemer je ena država članica EU sprejela poenostavljene postopke, s katerimi lahko transspolne osebe spremenijo spol, ki jim je bil pripisan ob rojstvu. V nekaterih državah članicah EU je v ospredje prišlo vprašanje binarnih znakov za spol; ena država je omogočila uporabo znaka „X“ kot alternative znaku za moški ali ženski spol v uradnih dokumentih.

Člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi spola ali spolne usmerjenosti. Evropska komisija je decembra 2015 objavila seznam ukrepov za spodbujanje enakosti oseb LGBTI, vključno z izboljšanjem pravic in zagotovitvijo pravnega varstva oseb LGBTI in njihovih družin ter s spremljanjem in z uveljavljanjem obstoječih pravic. Seznam ukrepov velja za obdobje 2016–2019 in ni pravno zavezujoč, a vsebuje smernice, na katerih področjih in kako lahko države članice EU delujejo, da bi zagotovile, da lahko osebe LGBTI uveljavljajo svojo pravico do enakosti in nediskriminacije. EU in njene države članice so se zavezale k izpolnjevanju ciljev iz Agende za trajnostni razvoj do leta 2030. Cilj trajnostnega razvoja 10 glede zmanjševanja neenakosti znotraj držav in med njimi kot enega od podciljev navaja zagotavljanje enakih možnosti in zmanjševanje dejanske neenakosti. To vključuje odpravo diskriminacijskih zakonov, politik in praks ter spodbujanje ustrezne zakonodaje, politik in ukrepov.

Mnenje agencije FRA 3.4

Države članice EU naj še naprej sprejemajo in izvajajo posebne ukrepe, s katerimi bodo zagotovile, da bodo lahko lezbijke in geji ter biseksualne, transspolne in interspolne osebe v celoti uveljavljale vse svoje temeljne pravice. Pri tem naj države članice EU uporabljajo seznam ukrepov za spodbujanje enakosti oseb LGBTI, ki ga je Evropska komisija objavila kot pomoč državam članicam pri njihovih prizadevanjih.

Podatki o enakosti služijo kot močno orodje za odkrivanje vzorcev neenakosti v državah članicah EU ter kot trdna podlaga za oblikovanje politik, podprto z dokazi. Ugotovitve raziskave EU-MIDIS II in raziskav, ki so jih leta 2017 objavili nacionalni organi za enakost in javni organi, obširno kažejo, da diskriminacija in neenako obravnavanje močno vplivata na evropske družbe. Ugotovitve raziskave, za katero so uporabili diskriminacijsko testno metodo, so dodaten empiričen dokaz diskriminacije pri dostopu do zaposlitve in stanovanj iz številnih razlogov v več državah članicah EU. EU in njene države članice lahko s sistematičnim zbiranjem podatkov o vzorcih neenakosti spremljajo vpliv vzpostavljenih politik in ukrepov za spodbujanje enakosti in nediskriminacije ter jih prilagodijo, da izboljšajo njihov učinek. EU in njene države članice so se zavezale k izpolnjevanju ciljev iz Agende za trajnostni razvoj do leta 2030. Dostopnost ponovljivih in zanesljivih podatkov o enakosti bi EU in njenim državam članicam omogočila, da merijo napredek pri doseganju podciljev 10.2 in 10.3 v okviru cilja trajnostnega razvoja 10 glede zmanjševanja neenakosti znotraj držav in med njimi.

V podporo pri oblikovanju politik za spodbujanje enakega obravnavanja in boj proti diskriminaciji se lahko uporabijo različne vrste podatkov, na primer statistični in upravni podatki, pa tudi znanstveni dokazi. Take podatke je mogoče uporabiti tudi za oceno izvajanja direktive o rasni enakosti (2000/43/ES) ali direktive o enakosti pri zaposlovanju (2000/78/ES). Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) v svojih splošnih priporočilih za politiko poudarja potrebo po dobrih podatkih, ki bodo podprli boj proti diskriminaciji. Poleg tega Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov vsebuje smernice glede zbiranja podatkov o enakosti.

Mnenje agencije FRA 3.5

Institucije EU in države članice EU naj še naprej podpirajo in financirajo zbiranje zanesljivih in ponovljivih podatkov o enakosti, ki ga izvajajo agencije in organi EU, nacionalni statistični organi, nacionalni organi za enakost, drugi javni organi in akademske institucije. Poleg tega naj države članice EU statističnemu uradu Evropske unije (Eurostat) predložijo zanesljive in ponovljive podatke o enakosti, da bo EU lahko oblikovala ciljno usmerjene programe in ukrepe za spodbujanje enakega obravnavanja in nediskriminacije. Zbrane podatke je treba razčleniti ne samo glede na spol in starost, pač pa tudi glede na narodnost, invalidnost in vero, če je to mogoče in ustrezno.

4. Rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost

Kot kažejo ugotovitve druge evropske raziskave agencije FRA o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji (EU-MIDIS II), se priseljenci in pripadniki etničnih manjšin v EU sedemnajst let po sprejetju direktive o rasni enakosti in devet let po sprejetju okvirnega sklepa o rasizmu in ksenofobiji še vedno srečujejo z vsesplošno razširjeno diskriminacijo, nadlegovanjem in diskriminatornim etničnim profiliranjem. Evropska komisija je podpirala prizadevanja držav članic EU za boj proti rasizmu in kaznivim dejanjem iz sovraštva prek skupine EU na visoki ravni za boj proti rasizmu, ksenofobiji in drugim oblikam nestrpnosti. Poleg tega je še naprej tesno spremljala izvajanje direktive o rasni enakosti in okvirnega sklepa. Čeprav več držav članic EU pregleduje svojo zakonodajo za preprečevanje rasizma, jih je imelo leta 2017 le štirinajst vzpostavljene akcijske načrte in strategije za boj proti rasizmu in etnični diskriminaciji.

Kljub političnim pobudam, sprejetim v okviru skupine EU na visoki ravni, za boj proti rasizmu, ksenofobiji in drugim oblikam nestrpnosti kazniva dejanja iz sovraštva in sovražni govor, ki izhajajo iz rasizma in ksenofobije, še naprej močno vplivajo na življenja milijonov ljudi v EU. Na to kažejo ugotovitve raziskave EU-MIDIS II, agencija FRA pa o tem poroča v rednih pregledih vprašanj glede temeljnih pravic, povezanih z migracijami.

Člen 1 okvirnega sklepa o boju proti rasizmu in ksenofobiji določa ukrepe, ki jih morajo države članice sprejeti za kaznovanje namernih dejanj rasizma in ksenofobije. Člen 4(a) Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije prav tako zavezuje države pogodbenice, da ščuvanje k rasni diskriminaciji in dejanja nasilja proti kateri koli rasi ali skupini ljudi razglasijo za kaznivo dejanje.

Mnenje agencije FRA 4.1

Države članice EU bi morale zagotoviti, da se za vsak primer domnevnega kaznivega dejanja iz sovraštva, vključno s sovražnim govorom, opravi učinkovito evidentiranje, preiskava, pregon in sojenje. To bi bilo treba narediti v skladu z veljavno nacionalno, evropsko in mednarodno zakonodajo ter pravom Unije.

Države članice EU bi si morale še naprej prizadevati za sistematično evidentiranje, zbiranje in letno objavljane primerljivih podatkov o kaznivih dejanjih iz sovraštva, da bi se lahko na

podlagi dokazov učinkovito pravno in politično odzvale na te pojave. Vse podatke bi bilo treba zbrati v skladu z nacionalnimi pravnimi okviri in zakonodajo EU o varstvu podatkov.

Kljub močnemu pravnemu okviru na podlagi direktive o rasni enakosti (2000/43/ES) rezultati raziskave EU-MIDIS II in drugi dokazi kažejo, da se velik delež priseljencev in narodnostnih manjšin sooča z visoko stopnjo diskriminacije zaradi svoje narodnosti ali priseljenškega porekla ter zaradi morebiti povezanih značilnosti, kot sta barva kože in vera. Rezultati kažejo le malo napredka v primerjavi z obdobjem izpred osmih let, ko je bila izvedena prva raziskava EU-MIDIS; delež ljudi, ki doživljajo diskriminacijo, ostaja visok in vzbuja resno zaskrbljenost. Rezultati razkrivajo tudi, da večina sodelujočih ne pozna organizacij, ki žrtvam diskriminacije zagotavljajo podporo ali svetovanje, večina pa tudi ne pozna organov za enakost.

Mnenje agencije FRA 4.2

Države članice EU bi morale zagotoviti boljše praktično izvajanje in uporabo direktive o rasni enakosti. Poleg tega bi morale okrepiti zavedanje o protidiskriminacijski zakonodaji in ustreznih pravnih sredstvih, zlasti med tistimi, ki bodo najverjetneje žrtev diskriminacije, na primer pripadniki narodnostnih manjšin. Države članice bi morale zlasti zagotoviti, da so ukrepi dovolj učinkoviti, sorazmerni in odvračilni, kot je določeno v direktivi o rasni enakosti.

V letu 2017 je nacionalne akcijske načrte za boj proti rasni diskriminaciji, rasizmu ali ksenofobiji pripravilo samo štirinajst držav članic EU. Durbanska deklaracija in program ukrepov Združenih narodov, ki izhaja iz Svetovne konference proti rasizmu, rasni diskriminaciji, ksenofobiji in s tem povezano nestrpnostjo, dodeljuje državam pogodbenicam glavno odgovornost za boj proti rasizmu, rasni diskriminaciji, ksenofobiji in s tem povezano nestrpnostjo. Skupina na visoki ravni EU za boj proti rasizmu, ksenofobiji in drugim oblikam nestrpnosti zagotavlja državam članicam EU forum za izmenjavo praks za zagotavljanje uspešnega izvajanja teh akcijskih načrtov.

Mnenje agencije FRA 4.3

Države članice EU bi morale sprejeti posebne nacionalne akcijske načrte za boj proti rasizmu, rasni diskriminaciji, ksenofobiji in povezanim oblikam nestrpnosti. V zvezi s tem lahko države članice sledijo praktičnim smernicam o tem, kako razviti take načrte, ki jih daje na voljo Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice. V skladu s temi navodili bi z akcijskimi načrti zastavili cilje in ukrepe, opredelili odgovorne državne organe, določili ciljne datume, vključili kazalnike uspešnosti ter zagotovili mehanizme za spremljanje in ocenjevanje. Izvajanje teh načrtov bi državam članicam EU zagotovilo učinkovita sredstva, da bi lahko izpolnile svoje obveznosti v skladu z direktivo o rasni enakosti in okvirnim sklepom o boju proti rasizmu in ksenofobiji.

Kot je bilo navedeno v prejšnjih poročilih o temeljnih pravicah, ugotovitve raziskave EU-MIDIS II kažejo, da policija pripadnike narodnostnih manjšin še naprej diskriminacijsko profilira. Tako profiliranje lahko med osebami, ki prihajajo iz narodnostnih manjšin, omaja zaupanje v kazenski pregon, saj te osebe pogosto zaustavijo in preiščejo samo zaradi njihovega videza. Ta praksa je v nasprotju z načeli Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in drugih mednarodnih standardov, vključno s tistimi, ki jih vsebujejo Evropska konvencija o človekovih pravicah in povezana sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice ter Listina EU o temeljnih pravicah in direktiva o rasni enakosti.

Mnenje agencije FRA 4.4

Države članice EU bi morale nehati uporabljati diskriminacijske oblike profiliranja. To bi lahko dosegli z zagotavljanjem sistematičnega usposabljanja uslužbencev organov kazenskega pregona o protidiskriminacijski zakonodaji, in ka bi jim poleg tega omogočili boljše razumevanje nezavedne pristranskosti ter jih naučili, kako se spoprijemati s stereotipi in predsodki. Taka usposabljanja bi lahko okrepila zavedanje o posledicah diskriminacije in o tem, kako med pripadniki manjšinskih skupnosti povečati zaupanje v policijo. Države članice EU bi lahko poleg tega za spremljanje praks diskriminacijskega profiliranja razmislile o evidentiranju uporabe pooblastil za ustavitev in preiskavo oseb. Zlasti bi lahko v skladu z nacionalnimi pravnimi okviri in zakonodajo EU o varstvu podatkov evidentirale narodnost oseb, ki so jih zaustavili; to trenutno izvaja ena država članica.

5. Vključevanje Romov

Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov še vedno ni privedel do pomembnega in oprijemljivega napredka, čeprav se stalno izvajajo ukrepi za izboljšanje vključevanja Romov v državah članicah. Povečala se je vključenost Romov v izobraževanje, težavi pa sta še vedno zgodnje opuščanje šolanja in segregacija v izobraževanju. Položaj Romov na področju zaposlovanja, stanovanj in zdravja se je malce izboljšal, pri čemer trdovraten anticiganizem, ki se izraža v diskriminaciji, nadlegovanju in kaznivih dejanjih iz sovraštva, ostaja pomembna ovira za vključevanje Romov. Potreba po odpravi anticiganizma je leta 2017 postala pomembnejša politična prednostna naloga, kar je razvidno iz resolucije Evropskega parlamenta o vidikih temeljnih pravic pri vključevanju Romov v EU. Okrepiti je treba prizadevanja za spremljanje izvajanja in učinkovitosti ukrepov vključevanja, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti marginaliziranim in socialno izključenim mladim Romom in romskim ženskam.

Ugotovitve raziskave agencije FRA o Romih kažejo, da rasno sovraštvo do Romov ostaja velika ovira pri njihovem vključevanju. Romi se pri dostopu do izobraževanja, zaposlitve, stanovanj in zdravstva še naprej srečujejo z diskriminacijo zaradi svoje narodnosti. Diskriminacija in rasno sovraštvo do Romov kršita pravico do nediskriminacije, kot jo priznavajo člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah, direktiva o rasni enakosti (2000/43/ES) ter drugi evropski in mednarodni instrumenti za človekove pravice. Poleg tega je v priporočilu Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov navedeno, naj države članice sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev učinkovitega praktičnega izvrševanja direktive o rasni enakosti. Agencija FRA je v svojih prejšnjih poročilih, med drugim v poročilu v okviru raziskave EU-MIDIS II *Romi – izbrani rezultati* in v *Poročilu o temeljnih pravicah 2017*, poudarila potrebo po boju proti diskriminaciji Romov z izvajanjem direktive o rasni enakosti ter okvirnega sklepa o boju proti rasizmu in ksenofobiji, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti vidikom spola.

Mnenje agencije FRA 5.1

Države članice EU bi morale zagotoviti, da je boj proti rasnemu sovraštvu do Romov vključen v ukrepe politike in se dopolnjuje z aktivnimi politikami vključevanja, ki obravnavajo narodnostno neenakost in revščino, v skladu z direktivo o rasni enakosti ter okvirnim sklepom o boju proti rasizmu in ksenofobiji. Prav tako bi morale vključiti ukrepe za ozaveščanje o prednostih vključevanja Romov, namenjene splošni javnosti, izvajalcem storitev, osebju

v javnem izobraževalnem sistemu in policiji. Taki ukrepi bi lahko zajemali ankete ali kvalitativne raziskave na nacionalni ali lokalni ravni, s pomočjo katerih bi doumeli družbeni vpliv rasnega sovraštva do Romov.

Stopnje vključenosti Romov v predšolsko vzgojo so se povečale, kar odraža vladne naložbe in ukrepe v podporo na tem področju. Čeprav se je delež mladih Romov, ki zgodaj opustijo šolanje, zmanjšal, približno 7 od 10 Romov, starih od 18 do 24 let, še vedno predčasno opusti šolanje. Poleg tega se je v več državah članicah EU povečala segregacija v izobraževanju, področje diskriminacije v izobraževanju pa se ni bistveno izboljšalo. Člen 3(3) Pogodbe o Evropski uniji (PEU) poudarja pomen boja proti socialni izključenosti in diskriminaciji ter varstva pravic otrok, kar vključuje pravico do izobraževanja. Člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi narodnosti ali rase. V priporočilu Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov je navedeno, da je treba odpraviti vsakršno segregacijo v šolah ter zagotoviti trajnost in dolgoročen učinek za odpravo segregacije. Direktiva o rasni enakosti velja tudi za področje izobraževanja. Postopki zaradi kršitev, sproženi proti trem državam članicam zaradi segregacije v izobraževanju v okviru kršitev direktive o rasni enakosti, kažejo na resnost tega vprašanja.

Mnenje agencije FRA 5.2

Nacionalni izobraževalni organi bi morali zagotoviti potrebno podporo in sredstva šolam z romskimi učenci, da bi zagotovili obravnavanje vseh vidikov vključevanja v izobraževanje: povečanje vključenosti v izobraževanje in znižanje stopnje osipa. Države članice EU bi si morale še naprej prizadevati za obravnavanje segregacije v izobraževanju in se pri tem osredotočiti na dolgoročno trajnost ter hkrati obravnavati diskriminacijo in rasno sovraštvo do Romov. Ukrepe za desegregacijo bi morala spremljati prizadevanja za ozaveščanje in spodbujanje raznolikosti v šolah, namenjena učiteljem, učencem in staršem.

Večje stopnje vključenosti Romov v izobraževanje niso vedno vodile v višje stopnje zaposlitve ali udeležbo na trgu dela. Dolgotrajna brezposelnost je še vedno izziv, vključevanje na trg dela pa je še težje za mlade Rome in romske ženske. Nekateri posebni projekti in ukrepi politike so bili usmerjeni na potrebe mladih Romov in romskih žensk pri zaposlovanju, vendar je bilo tema posebnima skupinama namenjeno le malo pozornosti na sistemski ravni. Priporočilo Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov vsebuje poziv državam članicam EU, naj sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile enako obravnavo Romov pri dostopu do trga dela, na primer ukrepe za podporo pri pridobivanju prvih delovnih izkušenj in poklicnem usposabljanju, za podporo pri samozaposlovanju in podjetništvu, za zagotavljanje dostopa do splošnih javnih zavodov za zaposlovanje in za odpravo ovir, kot je diskriminacija. Evropski steber socialnih pravic, razglašen leta 2017, se sklicuje na izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje, da bi pripomogel k uspešnemu obvladovanju prehajanja na trg dela ter enakosti spolov, enakim možnostim in aktivni podpori pri zaposlitvi, zlasti za mlade in brezposelne.

Mnenje agencije FRA 5.3

Države članice EU bi morale okrepiti ukrepe, ki podpirajo dostop Romov do trga dela. Politike zaposlovanja, nacionalni uradi za zaposlovanje in podjetja, zlasti na lokalni ravni, bi morali zagotoviti podporo, da bi omogočili samozaposlovanje in podjetništvo. Prav tako bi bilo potrebno terensko delo z Romi, s katerim bi podprli njihovo celovito vključevanje na trg dela, s poudarkom na romskih ženskah in mladih Romih.

Ukrepi za vključevanje Romov lahko uspejo samo s smiselnim sodelovanjem Romov v projektih ter oblikovanjem in izvajanjem lokalnih politik in strategij. Sodelovanje Romov na nacionalni ravni je pomembno za oblikovanje in spremljanje nacionalnih strategij za vključevanje Romov ali povezanih sklopov ukrepov politike ter ga je treba podpreti z dialogom in platformami za sodelovanje na nacionalni ravni. Zlasti na lokalni ravni lahko mehanizmi za sodelovanje z lokalnimi organi in organizacijami civilne družbe olajšajo sodelovanje lokalnega prebivalstva, vključno z Romi. V priporočilu Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov je navedeno, da je treba zagotoviti dejavno sodelovanje in udeležbo Romov ter ustrezne lokalne ukrepe za vključevanje. Izkušnje, ki jih je agencija FRA pridobila v okviru raziskave Lokalno sodelovanje za vključevanje Romov (Local Engagement for Roma Inclusion, LERI), kažejo, kako je mogoče okrepiti lokalne skupnosti, da sodelujejo pri oblikovanju projektov in strategij.

Mnenje agencije FRA 5.4

Države članice EU bi morale pregledati svoje nacionalne strategije za vključevanje Romov ali povezane sklope političnih ukrepov, da bi okrepile prizadevanja za spodbujanje participativnega pristopa k oblikovanju politike in pri projektih vključevanja, pri čemer bi morale posebno pozornost nameniti lokalni ravni in podpri prizadevanjem na ravni skupnosti. Za lažjo udeležbo Romov in projekte vključevanja na ravni skupnosti bi morale uporabiti sredstva iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov ter drugih virov financiranja.

Priporočilo Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov vsebuje poziv državam članicam EU, naj ustrezno spremljajo in ocenjujejo učinkovitost svojih nacionalnih strategij ali politik socialnega vključevanja. Taki mehanizmi za spremljanje morajo vključevati ustrezne kvalitativne in kvantitativne podatke, kadar je to mogoče, pri čemer je treba zagotoviti, da se podatki zbirajo v skladu z veljavno nacionalno zakonodajo in pravom Unije, zlasti kar zadeva varstvo osebnih podatkov. Medtem ko je več držav članic vključilo kvantitativne in kvalitativne kazalnike za merjenje napredka pri vključevanju Romov, pa nekatere še vedno nimajo vzpostavljenih mehanizmov za spremljanje. Le malo mehanizmov za spremljanje vključuje informacije o učinkoviti porabi sredstev EU.

Mnenje agencije FRA 5.5

Države članice bi morale izboljšati ali vzpostaviti mehanizme za spremljanje vključevanja Romov v skladu s priporočilom Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah. Mehanizmi za spremljanje bi morali vključevati nadaljnje zbiranje anonimiziranih podatkov, razčlenjenih glede na narodnost in spol v skladu z zakonodajo EU o varstvu podatkov, in ustrezna vprašanja v anketah na višji ravni, kot je anketa o delovni sili ter statistika EU o dohodku in življenjskih pogojih. Mehanizmi za spremljanje bi morali vključiti civilno družbo in lokalne romske skupnosti. S pomočjo neodvisnih ocen, ki bi vključile Rome, bi bilo treba pregledati porabo in učinkovitost sredstev EU, rezultate teh ocen pa uporabiti neposredno pri izboljševanju ukrepov politike.

6. Azil, vize, migracije, meje in vključevanje

Število nezakonitih prihodov po morju se je v primerjavi z letom 2016 prepolovilo, pri čemer jih je bilo leta 2017 skupaj približno 187 000. Toda pri prečkanju morja je umrlo več kot 3 100 ljudi, ki so želeli priti v Evropo. Povečalo se je število obtožb o grobem ravnanju policije z migranti na zahodnobalkanski poti. Nekatere države članice EU so imele še vedno težave pri sprejemu prosilcev za azil. Migracijski in varnostni izzivi so bili vse bolj povezani, obsežni informacijski sistemi EU pa so se uporabljali za upravljanje priseljevanja in krepitev varnosti. Medtem so prizadevanja za učinkovitejše obravnavanje nedovoljenih migracij še povečala obstoječa tveganja v zvezi s temeljnimi pravicami.

V letu 2017 je število ljudi, ki so do zunanje meje EU prispeli na nezakonit način, sicer upadlo, a veliki izzivi na področju temeljnih pravic ostajajo. Nekatere od hujših kršitev vključujejo okrutno ravnanje z migranti, ki se pri prečkanju meje izognejo mejni kontroli. Število poročil o zlorabah je v letu 2017 močno naraslo, zlasti na zahodnobalkanski poti. Sodelujoči v raziskavi agencije FRA EU-MIDIS II, v kateri so izprašali več kot 12 000 priseljencev prve generacije v EU, so navedli tudi, da so izkusili nasilje s strani policistov ali mejnih uslužbencev. Kljub velikemu številu obdolžitvev je kazenski postopek redko sprožen – delno zato, ker žrtve niso pripravljene vložiti pritožbe, delno pa tudi zaradi pomanjkanja dokazov. Do obtožb skorajda ne pride.

Člen 4 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje mučenje in nečloveško ali ponižujoče ravnanje. Prepoved je absolutna, kar pomeni, da ne dopušča izjem ali odstopanj.

Mnenje agencije FRA 6.1

Države članice EU bi morale okrepiti preventivne ukrepe, da bi zmanjšale verjetnost nasilnega vedenja posameznih policistov ali mejnih uslužbencev na mejah. Kadar se pojavijo poročila o okrutnem ravnanju, jih je treba učinkovito preiskati, storilcem pa soditi.

V letu 2017 je EU kot pomembno prednostno nalogo obravnavala preoblikovanje obsežnih informacijskih sistemov (IT) na področju migracij in azila. Zaradi interoperabilnosti bodo različni sistemi med seboj bolj povezani. V centralnem odložišču bo združena identiteta vseh oseb, shranjenih v različnih sistemih, poseben mehanizem pa bo zaznal, ali so podatki o isti osebi shranjeni v različnih sistemih IT

pod različnimi imeni in identitetami. Pri vseh vidikih predlaganih predpisov o interoperabilnosti ni bilo skrbno pregledano, ali spoštujejo temeljne pravice.

Reforme sistemov IT vplivajo na številne pravice, ki jih varuje Listina EU o temeljnih pravicah, vključno s pravico do varstva osebnih podatkov (člen 8), pravicami otroka (člen 24), pravico do azila (člen 18), pravico do učinkovitega pravnega sredstva (člen 47) ter pravico do svobode in varnosti (člen 6).

Mnenje agencije FRA 6.2

EU bi morala zagotoviti, da bodisi zakonodajalec EU ali neodvisna strokovna telesa podrobno ocenijo vse vplive, ki jih imajo različni predlogi glede interoperabilnosti na temeljne pravice, pred sprejetjem in izvajanjem takih predlogov, pri čemer bi morali posebno pozornost nameniti različnim izkušnjam žensk in moških.

Evropska unija in njene države članice so si zelo prizadevale, da bi povečale vračanje nezakonito prebivajočih migrantov. Organi za priseljevanje in drugi zadevni organi menijo, da je odvzem prostosti pomemben gradnik za učinkovito vračanje. Prenovljeni Priročnik o vračanju, sprejet leta 2017, vsebuje seznam situacij, ki bi jih morale države članice EU obravnavati kot znake za „nevarnost pobega“ – kar je v praksi najpogostejša utemeljitev za odreditev pridržanja. Prav tako opredeljuje okoliščine, kjer je mogoče predpostaviti nevarnost pobega, s čimer se breme izpodbijanja domneve prenese na posameznika. Pomanjkanje primerljivih statističnih podatkov o pridržanju priseljencev v EU otežuje oceno, v kolikšni meri je okrepljena pozornost glede zagotavljanja učinkovitejšega vračanja povzročila večje število pridržanih priseljencev.

Vendar poročila iz različnih držav članic EU kažejo na vzorce samovoljnega pridržanja.

Pridržanje je velik poseg v pravico do svobode, ki jo zagotavlja člen 6 Listine EU o temeljnih pravicah. Vsak odvzem prostosti mora zato spoštovati varovalne ukrepe, vzpostavljene za preprečevanje nezakonitega in samovoljnega pridržanja.

Mnenje agencije FRA 6.3

Pri odvzemu prostosti posameznikov iz razlogov, povezanih s priseljevanjem, morajo države članice EU spoštovati vse varovalne ukrepe iz Listine in Evropske konvencije o človekovih pravicah. Zlasti mora biti pridržanje nujno le v posameznih primerih.

Agencija FRA nenehno poudarja pomen spremljanja prisilnega vračanja v skladu s členom 8(6) direktive o vračanju kot orodja za spodbujanje vračanja v skladu s temeljnimi pravicami. Vse države članice EU niso vzpostavile delujočih sistemov za spremljanje prisilnega vračanja.

Izvajanje vračanja pomeni veliko tveganje za ključne temeljne pravice iz Listine EU o temeljnih pravicah, vključno s pravico do življenja (člen 2), prepovedjo mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (člen 4), pravico do svobode (člen 6) in pravico do učinkovitega pravnega sredstva ter načelom nevračanja (člen 19).

Mnenje agencije FRA 6.4

Vse države članice EU, ki so zavezane k izvajanju direktive o vračanju, bi morale vzpostaviti učinkovite sisteme za spremljanje vračanja.

7. Informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov

Leto 2017 je bilo pomembno z vidika tehnoloških inovacij ter varstva zasebnosti in osebnih podatkov. Hiter razvoj novih tehnologij je poleg priložnosti s seboj prinesel tudi izzive. Ko so države članice in institucije EU dokončale pripravljalo delo za uporabo svežnja EU za varstvo podatkov, so se pojavili novi izzivi. Zaradi skokovitega napredka na področju raziskav v zvezi z velepodatki in umetno inteligenco ter njihovo potencialno uporabo na najrazličnejših področjih, kot so zdravje, varnost in poslovni trgi, so se javni organi in civilna družba začeli spraševati o resničnem vplivu, ki bi ga lahko ti imeli na državljane – in zlasti njihove temeljne pravice. Medtem je bila digitalna varnost zaradi dveh obsežnih napadov z zlonamerno programsko opremo pred veliko preizkušnjo. Ob upoštevanju tega razvoja dogodkov so se nedavne reforme, ki jih je EU izvedla na področju varstva podatkov in kibernetike varnosti, ter njena sedanja prizadevanja v zvezi z e-zasebnostjo izkazali za pravočasne in pomembne.

Člen 8(3) Listine EU o temeljnih pravicah in člen 16(2) PDEU priznavata varstvo osebnih podatkov kot temeljno pravico. Potrjujeta, da mora spoštovanje pravil o varstvu podatkov nadzirati neodvisen organ. Nadzor nad pravicami varstva podatkov in izvajanje teh pravic je mogoče zagotoviti samo, če imajo taki organi potrebne človeške, tehnične in finančne vire, vključno z ustreznimi prostori in infrastrukturo, ki zagotavljajo učinkovito opravljanje njihovih nalog in izvajanje pooblastil. Tako zahteva določa člen 52(2) Splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR).

Mnenje agencije FRA 7.1

Države članice EU bi morale podrobno oceniti človeške in finančne vire, vključno s tehničnim znanjem, potrebne za delovanje organov za varstvo podatkov glede na njihove nove dolžnosti, ki izhajajo iz večjih pooblastil in pristojnosti, določenih v Splošni uredbi o varstvu podatkov.

Uredba GDPR določa, da morajo organi za varstvo podatkov zagotoviti ozaveščenost o pravicah in tveganjih v zvezi z obdelavo osebnih podatkov in njihovo razumevanje. Vendar je večina smernic in

kampanj za ozaveščanje dostopnih v glavnem prek spleta, zato je za poznavanje pravic ključen dostop do interneta. V večini držav članic glede uporabe interneta še vedno obstaja pomembna digitalna ločnica med generacijami.

Mnenje agencije FRA 7.2

Organi za varstvo podatkov bi morali zagotoviti, da vsi upravljavci podatkov posebno pozornost namenijo otrokom in starejšim državljanom EU, da bi zagotovili enako poznavanje pravic do varstva podatkov in zasebnosti ter da bi zmanjšali ranljivost, ki je posledica digitalne nepismenosti.

Ob upoštevanju analize Sodišča Evropske unije je treba področje uporabe hrambe podatkov, ki se izvaja v skladu s sporazumom o evidenci podatkov o potnikih (PNR) in direktivo PNR, omejiti na nujno potrebne elemente. To pomeni izključitev hrambe podatkov potnikov, ki so že odšli in ki načeloma ne pomenijo tveganja terorizma ali hudega mednarodnega kaznivega dejanja – vsaj v primerih, ko niti s pregledi niti s preverjanji ali v drugih okoliščinah niso bili ugotovljeni objektivni dokazi za tako tveganje.

Mnenje agencije FRA 7.3

Zakonodajalec EU bi moral pri pregledu direktive PNR v skladu s členom 19 nameniti posebno pozornost analizi Sodišča Evropske unije. Predvsem bi moral razmisliti o pregledu določb direktive PNR, da bi omejil področje uporabe hrambe podatkov po odhodu potnikov v zračnem prometu na tiste potnike, ki bi lahko objektivno pomenili tveganje za terorizem in/ali hudo mednarodno kaznivo dejanje.

Vloga organov za varstvo podatkov je, da spremljajo in izvršujejo uporabo uredbe GDPR ter spodbujajo razumevanje o tveganjih, pravilih, zaščitnih ukrepih in pravicah v zvezi z obdelavo osebnih podatkov. Ta vloga je še toliko pomembnejša v okviru analitike „velepodatkov“, ki omogoča dostopnost, izmenjavo in avtomatizirano uporabo osebnih podatkov v obsegu, kakršnega še ni bilo. Kot sta poudarila Evropski parlament in Svet Evrope bi lahko taka obdelava – ki jo izvajajo fizične osebe, zasebne družbe in javni organi – pomenila številne izzive glede temeljnih pravic posameznikov, zlasti glede njihove pravice do zasebnosti, varstva osebnih podatkov in nediskriminacije. Za jasno opredelitev takih izzivov in njihovo primerno obravnavanje so potrebne nadaljnje raziskave.

Mnenje agencije FRA 7.4

Države članice EU bi morale oceniti vpliv analitike „velepodatkov“ ter proučiti načine za obravnavanje povezanih tveganj za temeljne pravice z močnimi, neodvisnimi in učinkovitimi nadzornimi mehanizmi. V te postopke bi bilo zaradi njihovega strokovnega znanja treba dejavno vključiti organe za varstvo podatkov.

Direktiva o varnosti omrežij in informacijskih sistemov (direktiva NIS) izboljšuje splošno raven varnosti omrežij in informacijskih sistemov z, med drugimi strategijami, določitvijo številnih obveznosti za nacionalne „izvajalce bistvenih storitev“, kot so elektrika, promet, voda, energija, zdravstvena in digitalna infrastruktura, da bi zagotovili izvajanje učinkovite strategije v vseh navedenih ključnih sektorjih. Zlasti člen 8 direktive državam članicam nalaga, da določijo enega ali več pristojnih nacionalnih organov ter nacionalne enotne kontaktne točke za varnost omrežij in informacijskih sistemov, ki „se po potrebi in v skladu z nacionalnim pravom posvetujejo z ustreznimi nacionalnimi organi kazenskega pregona in nacionalnimi organi za varstvo podatkov ter z njimi sodelujejo“. Izvajalske pobude v številnih državah članicah so izpostavile potrebo po zagotavljanju, da se načela varstva podatkov iz Splošne uredbe o varstvu podatkov ustrezno upoštevajo in odražajo v nacionalni zakonodaji za prenos direktive NIS.

Mnenje agencije FRA 7.5

Države članice EU bi morale zagotoviti, da so nacionalne določbe, s katerimi se direktiva NIS prenese v nacionalno pravo, v skladu z načeli varstva iz Splošne uredbe o varstvu podatkov. Nacionalne določbe morajo zlasti spoštovati načela omejitve namena, zmanjšanja količine podatkov, varnosti podatkov, omejitve shranjevanja in odgovornosti, predvsem kar zadeva obveznost iz direktive NIS, da nacionalni organi sodelujejo z nacionalnimi organi kazenskega pregona in organi za varstvo podatkov.

8. Otrokove pravice

Stopnja revščine otrok v EU se je na splošno nekoliko znižala, vendar ostaja visoka. Skoraj 25 milijonom otrok v EU grozi revščina ali socialna izključenost. Huda stanovanjska prikrajšanost vpliva na sedem odstotkov družin z otroki v EU. V evropskem stebru socialnih pravic je poudarjeno, da imajo otroci pravico do varstva pred revščino in enakih možnosti. V njem je izrecno navedena pravica do cenovno dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva. V Evropo še vedno prihajajo otroci migranti in begunski otroci, čeprav v manjšem številu kot v letih 2015 in 2016. Evropska komisija je v sporočilu o zaščiti otrok pri migracijah zagotovila smernice politike, države članice pa so si še naprej prizadevale za zagotavljanje ustrezne nastanitve, izobraževanja, psihološke pomoči in splošnih ukrepov vključevanja za otroke. V okviru migracij je bil še naprej izziv izvajanje načela največje otrokove koristi v praksi. Zelo majhen napredek je bil dosežen pri zmanjšanju obsega pridržanja otrok v procesu migracij. Ob tem so bile najrazličnejše evropske in nacionalne pobude osredotočene na tveganje radikalizacije in nasilnega ekstremizma med mladimi.

V skladu s trendom prejšnjih dveh let se je število otrok, ki v EU živijo na pragu revščine ali socialne izključenosti, še naprej zmanjševalo. Kljub temu pa na pragu revščine ali socialne izključenosti živi skoraj 25 milijonov otrok, in to zahteva takojšnjo pozornost EU in njenih držav članic. Člen 24 Listine EU o temeljnih pravicah določa, da imajo otroci „pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti“. Evropski semester je v letu 2017 zajemal povečano število priporočil za posamezne države v zvezi z otroki, vendar prvič nobenega v zvezi z revščino otrok. Države članice EU v svojih nacionalnih programih reform, ki so del evropskega semestra, v zelo omejenem obsegu uporabljajo priporočila Evropske komisije iz leta 2013 „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“. Čeprav akterji civilne družbe kritizirajo evropski steber socialnih pravic, je ta lahko priložnost za spremembo stopnje revščine otrok in utrditev priporočila Komisije iz leta 2013, izvajanje katerega je Komisija ocenila v letu 2017.

Mnenje agencije FRA 8.1

Evropska unija in njene države članice bi morale zagotoviti, da izpolnjujejo zaveze iz evropskega stebra socialnih pravic glede varstva otrok pred revščino ter zagotavljanja dostopa do cenovno dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva brez diskriminacije. Prav tako bi morale zagotoviti, da se pravice socialno prikrajšanih deklic in dečkov obravnavajo s posebnimi ukrepi, da bi zagotovile enake možnosti. Izvajanje stebra zahteva konkretne zakonodajne

predloge, akcijske načrte, razporeditev proračunskih sredstev in sisteme za spremljanje na vseh področjih, ki zadevajo otroke in njihove družine, kot so zaposlovanje, enakost spolov, dostop do zdravstvenih storitev, izobraževanja in cenovno dostopnih stanovanj.

Države članice EU bi morale pri oblikovanju nacionalnih programov reform za evropski semester uporabiti priporočilo Komisije iz leta 2013 „Vlaganje v otroke“.

Sedem odstotkov družin z otroki se v EU sooča s hudo stanovanjsko prikrajšanostjo. Živijo v prenatrpanih gospodinjstvih, za katera velja vsaj eno od naslednjega: streha pušča, ni banje/kabine za prhanje in notranjega stranišča ali ni dovolj svetlobe. Kljub pomanjkanju podatkov na ravni EU o prisilnih izselitvah in brezdomstvu pa poročila nacionalnih statističnih uradov in NVO kažejo, da v zavetiščih za brezdomce živi povečano število otrok. Člen 34(3) Listine EU o temeljnih pravicah priznava „pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji“. Načela iz evropskega stebra socialnih pravic vključujejo tudi dostop do socialnih stanovanj, zaščito pred prisilno izselitvijo in podporo za brezdomce, a v nasprotju s spremenjeno Evropsko socialno listino steber ne določa zavezujočih ukrepov. Vendar je pri ratifikaciji spremenjene Evropske

socialne listine določbo o pravici do nastanitve kot zavezujočo sprejelo samo sedem držav članic.

Mnenje agencije FRA 8.2

Države članice EU bi morale boj proti stanovanjski prikrajšanosti določiti za prednostno nalogo politike in zagotoviti, da imajo družine z otroki, zlasti tiste, ki živijo na pragu revščine, prednostni dostop do socialnih stanovanj ali jim je zagotovljena ustrezna pomoč pri pridobitvi stanovanj. Zadevni organi bi morali obravnavati brezdomnost in izvajati ukrepe, ki vključujejo preprečitev ali odlog prisilne izselitve družin z otroki, zlasti pozimi. Pri tem bi morale države članice uporabiti različne programe za financiranje stanovanj, ki jih ponuja EU.

EU bi morala spodbujati regionalno in čezmejno izmenjavo praks v zvezi s praktičnimi ukrepi za preprečevanje prisilnih izselitev družin z otroki. Prav tako bi morala spodbujati prizadevanja na ravni EU za zbiranje podatkov o prisilnih izselitvah družin z otroki in o brezdomnosti.

Število prosilcev za azil in beguncev, ki so prispeli v Evropo, se je v letu 2017 zmanjšalo. Za azil je v EU zaprosilo manj kot 200 000 otrok, kar je skoraj 50 % manj kot v letu 2016. Pozitiven korak naprej pomeni sporočilo Evropske komisije iz leta 2017 o ukrepih za zaščito otrok pri migracijah. Koristi otroka so uveljavljeno načelo mednarodnega prava o človekovih pravicah, ki ga vsebuje Konvencija o otrokovih pravicah (člen 3), Listina EU o temeljnih pravicah (člen 24) in sekundarna zakonodaja EU ter večina nacionalnih zakonodajnih aktov v zvezi z otroki. Kot kažejo podatki, zbrani za *Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2018*, pa ni dovolj smernic; samo nekaj držav članic je oblikovalo strukturirane postopke in metode za praktično zagotavljanje koristi otroka.

Mnenje agencije FRA 8.3

Države članice EU bi morale formalizirati postopke, primerne za njihove nacionalne razmere, da bi ocenile koristi otroka na področju azila ali migracij. Taki postopki bi morali jasno opredeljevati situacije, v katerih je potrebna formalna določitev koristi, odgovornih oseb, načina evidentiranja in metodologije, v skladu s katero mora potekati, pri čemer mora ta upoštevati spol in kulturo.

EU bi lahko ta postopek olajšala tako, da bi ga usklajevala, opredelila trenutne prakse in ga usmerjala, in sicer prek obstoječih mrež držav članic za pravice otroka in zaščito otrok pri migracijah, ki jih usklajuje Evropska komisija.

Otroci so še naprej predmet pridržanja zaradi priseljevanja. Vendar so številne države članice pozitivno ukrepale z oblikovanjem nadomestnih rešitev pridržanju. Pravni red EU določa, da je pridržanje otrok treba uporabiti zgolj v skrajnem primeru in samo, če manj prisilnih ukrepov ni mogoče izvajati učinkovito. Pridržanje mora trajati najkrajši možni čas. Na ravni Združenih narodov sta Odbor za pravice otroka in Odbor za pravice vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin izdala dve skupni splošni pripombi, v katerih sta izrazila mnenje, da je pridržanje otrok pri priseljevanju kršitev otrokovih pravic. Potrjujeta, da otrok „nikoli ne bi smeli pridržati iz razlogov, povezanih s statusom migranta, ki ga imajo njihovi starši“. Stroge zahteve, ki izhajajo iz Listine EU o temeljnih pravicah in iz členov 3 (prepoved mučenja) in 5 (pravica do svobode in varnosti) Evropske konvencije o človekovih pravicah, pomenijo, da bo odvzem prostosti skladen s pravom EU samo v izjemnih primerih.

Mnenje agencije FRA 8.4

Za spodbujanje pravic otrok do varstva in skrbi bi morale EU in njene države članice razviti zanesljive in učinkovite nadomestne rešitve brez odvzema prostosti, zaradi katerih pridržanje otrok v azilnih postopkih ne bi bilo potrebno, ali za namene vračanja, ne glede na to, ali so v EU sami ali z družino. To bi lahko med drugim temeljilo na, na primer, vodenju zadev, alternativni oskrbi, svetovanju in inštruiranju.

Evropska komisija bi morala razmisliti o uvedbi sistematičnega spremljanja uporabe pridržanja otrok in ostalih ljudi v ranljivih situacijah pri priseljevanju.

Radikalizacija in nasilni ekstremizem, ki temeljita v različnih ideologijah, sta v Evropi realnost. Stokovna skupina na visoki ravni za vprašanje radikalizacije, ki jo je ustanovila Evropska komisija, obeta napredek pri oblikovanju celostnega odziva. Na področju radikalizacije in izvajanja strategije EU za notranjo varnost se pojavljajo številna vprašanja glede temeljnih pravic. Države članice so izvedle kombinacijo ukrepov kazenskega pregona, vzpostavile pa so tudi izobraževalne programe ali centre za podporo otrokom, pri katerih obstaja tveganje za radikalizacijo, in njihove družine ali pa so spodbujale alternativne pripovedi na spletnih platformah.

Mnenje agencije FRA 8.5

Države članice EU bi morale obravnavati kompleksen pojav radikalizacije s celostnim, večdimenzionalnim pristopom, ki presega varnostne ukrepe in ukrepe kazenskega pregona. V ta namen bi morale države članice vzpostaviti programe, ki spodbujajo državljanstvo in skupne vrednote svobode, strpnosti in nediskriminacije, zlasti v izobraževalnem okolju. Države članice bi morale spodbujati učinkovito usklajevanje med obstoječimi akterji na področju zaščite otrok, pravosodja, socialnega varstva in oskrbe mladostnikov ter zdravstvenih in izobraževalnih sistemov, da bi olajšale vsestransko in celostno ukrepanje.

9. Dostop do pravnega varstva, vključno s pravicami žrtev kaznivih dejanj

Kljub raznovrstnim prizadevanjem EU in drugih mednarodnih akterjev so izzivi na področjih pravne države in pravosodja leta 2017 v EU povzročali vse večjo zaskrbljenost, zaradi česar je Komisija prvič doslej Svetu predložila predlog, naj sprejme sklep na podlagi člena 7(1) Pogodbe o Evropski uniji. Več držav članic EU je medtem v skladu s Priporočilom Komisije 2013/396/EU sprejelo ukrepe za krepitev mehanizmov kolektivnega pravnega sredstva, kar bi lahko izboljšalo dostop do sodnega varstva. Napredek je bil dosežen tudi na področju pravic žrtev. Približno tretjina držav članic EU je sprejela zakonodajo za prenos direktive o pravicah žrtev; številne so leta 2017 začele izvajati nove ukrepe za zagotavljanje, da žrtve kaznivega dejanja prejmejo pravočasne in izčrpne informacije o svojih pravicah že od prve kontaktne točke, ki je pogosto policija. EU je podpisala Istanbulsko konvencijo, kar je prvi korak v postopku njene ratifikacije. Leta 2017 so konvencijo podpisale še tri države članice EU, kar pomeni, da države članice EU konvencijo priznavajo kot dokument, ki opredeljuje evropske standarde o varstvu človekovih pravic na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini. To vključuje spolno nadlegovanje – vprašanje, ki je zaradi gibanja #jztudi vzbudilo veliko pozornosti.

EU in drugi mednarodni akterji so se v letu 2017 še naprej soočali z vse večjimi izzivi na področju pravosodja na nacionalni ravni in zlasti z vprašanjem neodvisnosti sodstva. Neodvisno sodstvo je temeljni kamen pravne države in dostopa do sodnega varstva (člen 19 PEU, člen 67(4) PDEU in člen 47 Listine EU o temeljnih pravicah). Kljub stalnim prizadevanjem EU in drugih mednarodnih akterjev so razmere na področju pravne države v eni državi članici EU povzročale vse večjo zaskrbljenost, zlasti glede neodvisnosti sodstva. Zaradi tega je Evropska komisija prvič v zgodovini EU predložila predlog Svetu za sprejem sklepa v skladu s členom 7(1) PEU.

Mnenje agencije FRA 9.1

EU in njene države članice naj še naprej krepijo prizadevanja in sodelovanje za okrepitev neodvisnega sodstva, ki je ključni sestavni del pravne države. Ena možnost za napredovanje v tem okviru je opustitev trenutnega pristopa, v skladu s katerim se v posameznih državah nujni primeri glede pravne države obravnavajo ad hoc. Namesto tega bi bilo treba pospešiti trenutna prizadevanja ter oblikovati merila in vsebinske ocene, ki bi bili državam članicam EU v pomoč pri pravilnem in primerjalnem prepoznavanju in obravnavi morebitnih vprašanj glede pravne države. Poleg tega bi bilo treba

delovati v skladu z obstoječimi ciljno usmerjenimi nasveti glede evropskih in mednarodnih mehanizmov za spremljanje človekovih pravic, vključno s popravnimi ukrepi iz priporočil Evropske komisije, izdanih kot del postopka za okvir pravne države, da bi se zagotovila skladnost s pravno državo. Vse države članice EU bi morale biti vedno pripravljene zagovarjati pravno državo in sprejeti potrebne ukrepe, s katerimi bi preprečile morebitne poskuse spodkopavanja neodvisnosti sodstva.

Kolektivne tožbe izboljšujejo dostop do sodnega varstva, kar je ključnega pomena za zagotavljanje učinkovitosti prava Unije in zagotavljanje spoštovanja temeljnih pravic, kot je določeno v členu 47 Listine EU o temeljnih pravicah. V ta namen skuša Priporočilo Komisije 2013/396/EU o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije olajšati dostop do sodnega varstva in zato priporoča mehanizem za splošne kolektivne tožbe, ki temelji na istih načelih v vseh državah članicah EU. Leta 2017 je Komisija začela ocenjevati izvajanje Priporočila 2013/396/EU in več držav članic je sprejelo ukrepe za njegovo neposredno izvajanje. Ne glede na to se zakonodaja na

nacionalni ravni med državami članicami še vedno močno razlikuje, kar ustvarja različne oblike in ravni kolektivnih tožb.

Mnenje agencije FRA 9.2

Države članice EU bi morale v tesnem sodelovanju z Evropsko komisijo in drugimi organi EU nadaljevati prizadevanja za zagotovitev popolnega izvajanja Priporočila Komisije 2013/396/EU o mehanizmih kolektivnih tožb, da bi omogočile učinkovite kolektivne tožbe in dostop do sodnega varstva. Kolektivne tožbe bi morale zajemati široko področje uporabe in ne bi smele biti omejene na potrošniške zadeve. Evropska komisija bi poleg tega morala izkoristiti prednost, ki ji jo daje ocena izvajanja Priporočila Komisije 2013/396/EU, začeta leta 2017, da bi državam članicam EU zagotovila potrebno podporo pri uvajanju ali reformi njihovih nacionalnih mehanizmov kolektivnih tožb v skladu s pravno državo in temeljnimi pravicami na vseh področjih, na katerih bi bile ustrezne kolektivne opustitvene ali odškodninske tožbe v zvezi s kršitvami pravic, dodeljenih na podlagi prava Unije.

V letu 2017 so se zgodili pozitivni premiki, saj je več držav članic EU sprejelo zakonodajo za prenos direktive o pravicah žrtev, kar je vključevalo tudi prizadevanja za obveščanje žrtev o pravicah, ki jih imajo v skladu z novo zakonodajo. Dokazi na nacionalni ravni v nekaterih državah članicah kažejo, da se žrtve še vedno srečujejo z ovirami pri prijavljanju kaznivih dejanj in da ne prejmejo vedno vseh informacij o svojih pravicah. To lahko negativno vpliva na možnost žrtev, da do svojih pravic dostopajo v praksi.

Mnenje agencije FRA 9.3

Države članice EU bi se morale po pravem napredku v zvezi s prenosom direktive o pravicah žrtev do leta 2017 osredotočiti na njeno učinkovito izvajanje. To bi moralo vključevati zbiranje podatkov, razčlenjenih glede na spol, o načinu dostopa žrtev do pravic. Take podatke bi bilo treba uporabiti za obravnavo vrzeli v institucionalnih okvirih, kar bi žrtvam omogočilo, da uveljavijo svoje pravice, in jih pri tem podprlo. Nadaljnje zbiranje podatkov na nacionalni ravni in ravni EU bo osvetlilo to področje in izpostavilo vrzeli, ki jih je treba zapolniti, da se žrtvam kaznivih dejanj zagotovi dostop do pravic in podpore v praksi.

Leta 2017 so še tri države članice EU ratificirale Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija), s čimer je do konca leta Konvencijo ratificiralo skupno 17 držav članic EU. Pri določanju evropskih standardov za zaščito žensk pred nasiljem je Istanbulska konvencija najpomembnejša referenčna točka. Zlasti člen 36 države pogodbenice obvezuje, da kot kazniva opredelijo vsa neprostovoljna spolna dejanja in sprejmejo pristop, ki poudarja in krepi brezpogojno spolno avtonomijo osebe. Vendar so ocenjevalna poročila skupine strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (GREVIO) v letu 2017 razkrila vrzeli v nacionalni zakonodaji glede inkriminacije neprostovoljnih spolnih dejanj, kar ni v skladu z zahtevami Konvencije.

Mnenje agencije FRA 9.4

Vse države članice EU in EU sama bi morale razmisliti o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija). Države članice EU naj obravnavajo vrzeli v nacionalni zakonodaji glede inkriminacije vseh neprostovoljnih spolnih dejanj. Države članice bi morale v skladu s členom 36 Istanbulske konvencije nedvoumno in brezpogojno inkriminirati vsa zadevna dejanja.

Kruta realnost, ki jo je razkrilo svetovno gibanje #metoo (jaz tudi), poudarja ugotovitve agencije FRA iz njene raziskave Nasilje nad ženskami, opravljene leta 2012, ki je pokazala, da je nasilje nad ženskami, vključno s spolnim nadlegovanjem, še vedno zelo razširjeno. Zato obstaja očitna potreba po ponovnem poudarku na tem področju tako na ravni EU kot na ravni držav članic.

Mnenje agencije FRA 9.5

Države članice EU bi morale okrepiti prizadevanja in sprejeti nadaljnje ukrepe za preprečevanje spolnega nadlegovanja in boj proti njemu. To bi moralo vključevati potrebne ukrepe za učinkovito prepoved spolnega nadlegovanja v zvezi z dostopom do zaposlitve in delovnimi pogoji v skladu z Direktivo 2006/54/ES o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (preoblikovano).

10. Napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov

Poročilo Evropske komisije o napredku pri izvajanju evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010–2020 je ponudilo priložnost, da se opravi pregled stanja prizadevanj EU za uresničitev pravic iz Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov. Prizadevanja za sprejetje evropskega akta o dostopnosti so bila znak, da se približujemo pomembnemu zakonodajnemu mejniku. Kljub pomembnim dosežkom na ravni EU in nacionalni ravni so na ključnih področjih, kot sta dostopnost in neodvisno življenje, še vedno razlike pri izvajanju. Orodja, kot so kazalniki in sodna praksa nacionalnih sodišč o iztožljivosti Konvencije o pravicah invalidov, lahko pripomorejo k zagotavljanju, da se obljubljeni pravne obveznosti upoštevajo v praksi. Ključno vlogo imajo tudi okviri spremljanja, vzpostavljeni v skladu s členom 33(2) konvencije, vendar je njihova učinkovitost oslABLJENA zaradi pomanjkanja virov, omejenih pooblastil in pomanjkanja neodvisnosti.

Poročilo Evropske komisije o napredku pri izvajanju evropske strategije o invalidnosti kaže, kako ukrepi za izvajanje Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov pomagajo pri spodbujanju širokega razpona pravnih in političnih reform, od dostopnosti do neodvisnega življenja. Kljub temu pa nekatere pobude na ravni EU in držav članic ne vključujejo v celoti pristopa do invalidnosti, ki bi temeljil na človekovih pravicah in ki ga zahteva Konvencija o pravicah invalidov, ali ne vključujejo jasnih ciljev, ustreznega proračuna ter operativnih smernic za učinkovito izvajanje in oceno napredka.

Mnenje agencije FRA 10.1

EU in njene države članice bi morale okrepiti prizadevanja za vključitev standardov iz Konvencije o pravicah invalidov v svoje pravne in politične okvire za zagotovitev, da bi se pristop do invalidnosti, ki temelji na človekovih pravicah, v celoti odražal v zakonodaji in oblikovanju politik. To bi moralo vključevati celovit pregled zakonodaje za skladnost s Konvencijo o pravicah invalidov. Smernice za izvajanje bi morale vsebovati jasne cilje in časovne okvire ter opredeliti akterje, odgovorne za reforme. Države članice bi poleg tega morale razmisliti o oblikovanju kazalnikov za sledenje napredku in odkrivanje vrzeli v izvajanju.

V intenzivnih pogajanjih sta Svet EU in Evropski parlament leta 2017 sprejela svoji stališči glede predlagane evropskega akta o dostopnosti, kar kaže

na zavezanost EU tej vodilni zakonodaji za izvajanje Konvencije o pravicah invalidov. Kljub temu pri pomembnih vprašanjih ostajajo velike razlike, kot sta področje uporabe akta pri avdiovizualnih medijih in prevoznih storitvah ter njegova medsebojna povezanost z drugo zadevno zakonodajo EU, na primer evropskimi strukturnimi in investicijskimi skladi (ESI) in direktivo o javnem naročanju. To povečuje verjetnost, da bo predlog med zakonodajnimi pogajanjimi na ključnih področjih oslabeled, kar pomeni, da akt morda ne bo mogel v celoti izboljšati dostopnosti blaga in storitev invalidom v EU.

Mnenje agencije FRA 10.2

EU bi morala zagotoviti hiter sprejem celovitega evropskega akta o dostopnosti, ki vključuje zanesljive ukrepe za izvajanje. Pri tem bi bilo treba upoštevati standarde za dostopnost grajenega okolja in prevoznih storitev. Da bi zagotovili skladnost s širšim sklopom zakonodaje EU, bi moral akt vključevati določbe, s katerimi bi bil povezan z drugimi zadevnimi akti, kot so predpisi o evropskih strukturnih in investicijskih skladih ter direktiva o javnem naročanju.

Strukturni in investicijski skladi EU imajo pomembno vlogo pri podpori nacionalnim prizadevanjem glede doseganja neodvisnega življenja. Civilna družba, vključno z organizacijami invalidov, lahko ima pomembno vlogo pri zagotavljanju potrebnih informacij za učinkovito spremljanje porabe sredstev.

Mnenje agencije FRA 10.3

EU in njene države članice bi morale zagotoviti, da se pravice invalidov iz Konvencije o pravicah invalidov in Listine EU o temeljnih pravicah v celoti spoštujejo, da bi tako kar najbolj izkoristile potencial strukturnih in investicijskih skladov EU za podporo neodvisnemu življenju. Da bi omogočili učinkovito spremljanje sredstev in njihovih rezultatov, bi morale EU in njene države članice sprejeti tudi ukrepe za vključitev organizacij invalidov in komisij za spremljanje skladov ESI ter za zagotovitev primerne in ustreznega zbiranja podatkov o porabi sredstev iz teh skladov.

Mnenje agencije FRA 10.5

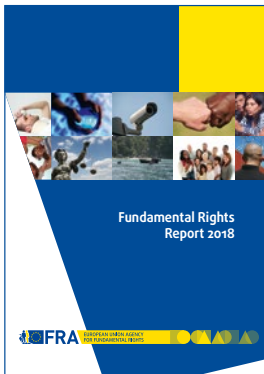
EU in njene države članice bi morale razmisliti o dodelitvi zadostnih in zanesljivih finančnih in človeških virov za okvire spremljanja, vzpostavljene v skladu s členom 33(2) Konvencije o pravicah invalidov. Kot je navedeno v pravnem mnenju agencije FRA iz leta 2016 v zvezi z zahtevami iz člena 33(2) Konvencije o pravicah invalidov v okviru EU, bi morale razmisliti tudi o zagotavljanju trajnosti in neodvisnosti okvirov spremljanja z zagotavljanjem, da imajo trdno pravno podlago za svoje delo ter da njihova sestava in delovanje upoštevata Pariška načela o delovanju nacionalnih institucij za človekove pravice.

Ob koncu leta 2017 je bila Irska edina država članica EU, ki ni ratificirala Konvencije o pravicah invalidov, čeprav so zdaj v veljavi glavne reforme, ki utirajo pot ratifikaciji. Pet držav članic in EU ni ratificiralo Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, ki posameznikom omogoča, da se lahko pritožijo Odboru za pravice invalidov, odboru pa omogoča, da začne izvajati zaupne poizvedbe, ko prejme „zanesljive informacije, da država pogodbenica hudo ali sistematično krši pravice iz konvencije“ (člen 6).

Mnenje agencije FRA 10.4

Države članice EU, ki še niso postale pogodbenice Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, bi morale premisliti o izvedbi potrebnih ukrepov za zagotovitev čimprejšnje ratifikacije, da bi se dosegla popolna ratifikacija Izbirnega protokola na ravni EU. EU bi prav tako morala razmisliti o hitrih ukrepih za sprejem Izbirnega protokola.

Dve od 27 držav članic EU, ki so ratificirale Konvencijo o pravicah invalidov, do konca leta 2017 nista vzpostavili okvira za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Konvencije v skladu s členom 33(2) Konvencije. Poleg tega je učinkovito delovanje nekaterih obstoječih okvirov ogroženo zaradi nezadostnih sredstev, omejenih pooblastil in nezmožnosti zagotoviti sistematično udeležbo invalidov, pa tudi zaradi pomanjkanja neodvisnosti v skladu s Pariškimi načeli o delovanju nacionalnih institucij za človekove pravice.

V letu 2017 je bil na področju varstva temeljnih pravic dosežen napredek, opazno pa je bilo tudi nazadovanje. *Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2018* zajema pregled glavnih dogodkov v EU med januarjem in decembrom 2017 ter izraža mnenja agencije o njih. Poudarja napredek in preostale ovire, s čimer zagotavlja vpogled v glavna vprašanja, ki usmerjajo razprave o temeljnih pravicah po vsej EU.

Letošnje poglavje o osrednji temi proučuje premik proti pristopu k staranju, ki temelji na pravicah. V drugih poglavjih so obravnavani Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah; enakost in nediskriminacija; rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost; vključevanje Romov; azil in migracije; informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov; otrokove pravice; dostop do pravnega varstva ter napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov.

Dodatne informacije:

Celotno Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2018 (*Fundamental Rights Report 2018*) je na voljo na naslednjem spletnem mestu: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018>

Glej tudi povezane publikacije agencije FRA:

- FRA (2018), *Poročilo o temeljnih pravicah 2018 – mnenja agencije FRA*, Luxembourg, Urad za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018-fra-opinions> (na voljo v vseh 24 uradnih jezikih EU)
- FRA (2018), *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*, Luxembourg, Urad za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/frr-2018-focus-rights-based-ageing> (na voljo v angleščini in francoščini)

Prejšnja letna poročila agencije FRA o izzivih in dosežkih na področju temeljnih pravic v posameznem letu v Evropski uniji so na voljo na naslednjem spletnem mestu: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (na voljo v angleščini, francoščini in nemščini).

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Urad za publikacije

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2018
© Fotografije na naslovnici (od zgoraj levo navzdol desno): iStockphoto;
Evropska komisija; iStockphoto (3 in 4); OSCE (Milan Obradovic);
iStockphoto (6 do 10)

Print: ISBN 978-92-9491-978-6, doi:10.2811/443568
PDF: ISBN 978-92-9491-965-6, doi:10.2811/96880